

FOGAZATTERVEZŐ PROGRAM FUNKCIÓINAK BEMUTATÁSA ÉS TOVÁBBI FEJLESZTÉSI LEHETŐSÉGEI

Várkuli Miklós Gábor

PhD hallgató, Miskolci Egyetem, Gép- és Terméktervezési Intézet
3515 Miskolc, Miskolc-Egyetemváros, e-mail: machvmg@uni-miskolc.hu

Absztrakt

Jelen cikkben bemutatunk egy szabad szoftverként fejlesztett méretező és analitikai tervező szoftvert, mely kúpkerék geometriai méretezésére és elemzésére alkalmas. A bemutatott program komoly alternatívát jelent a jelenleg kereskedelemben beszerezhető költséges szoftverekkel szemben. A szoftver modularitása és nyílt forráskódja korlátlan fejlesztési lehetőségeket és rugalmas, jól adaptálható eszközt ad minden kutató kezébe.

Kulcsszavak: szimuláció, moduláris programozás, geometriai méretezés

Abstract

In this article we are introducing a free software designed for analytical and geometrical calculation of bevel gear pairs. This software is a good alternative compared to its costly commercial competitors. The modularity and open source code of our program provides an endless upgrade possibility and it gives a flexible and adaptable tool for every researcher.

Keywords: simulation, modular programming, geometrical sizing

1. Bevezetés

A számítógépek rohamos fejlődésével egyre összetettebb és jobban automatizált gyártórendszereket fejlesztenek ki. A fejlesztések az egyre nagyobb automatizálás irányába haladnak, hogy csökkentsék a szükséges emberi munkaerőt, ezzel csökkentve az emberi hiba lehetőségét és növelve a termelékenységet. Az automatizálás mellett egyre nagyobb hangsúlyt kapnak az integrált gyártórendszerek, ahol direkt összeköttetés van a tervezőszoftverek és a gyártó rendszerek között, ezzel azonnali gyártásra nyílik lehetőség a frissen elkészült 3D modellekből. Ezek a rendszerek rengeteg értékes időt takarítanak meg az automatizáltságuk révén, de van egy komoly hátrányuk is. A rendszert és a gyártó berendezéseket gyártó cégek egyre inkább ipari titokként kezelik a gyártási paraméterek beállításához szükséges számítási eljárásokat, komolyan limitálva a kezelőszervek által megengedett külső beavatkozást. Ennek eredményeképp az elkészült termék geometriai paraméterei csak nagyon kis mértékben ismeretek. Ez a tény megnehezíti a hibaanalízist, az optimalizálást és az újratervezési folyamatokat. Az általunk fejlesztett program erre kínál egy alternatívát. A szoftver célja egy széles felhasználási spektrumú rendszer kialakítása, melyben a felhasználó a megadott előtervezési adatokra válaszul egy részletes paraméter listát kap az általa tervezendő fogaskerék-hajtás kapcsolódó kerekeiről. Az alap program jelenleg már a teljes geometriai méretezést képes végrehajtani és az alámetszés veszélyét is vizsgálja, és jelzi, ha módosításra van szükség. A kapott adatok minden geometriai paramétert magukban foglalnak, melyet ezután fel lehet használni bármilyen más szimulációs szoftverben vagy számításban. A távolabbi cél a jelen program kiegészítése oly módon, hogy magában is képes legyen a fogazatok kap-

csolódására vonatkozó szimulációkat végrehajtani. Modulárisan fejleszthető jellegéből adódóan bármilyen segédprogrammal bővíthető a meglévő rendszer a jövőbeli igényeknek megfelelően.

2. A szoftverrel kapcsolatos megfontolások és célkitűzések

A program tervezésekor elsődleges szempont volt a gyorsaság a kis erőforrás igény, és az operációs rendszerek közti hordozhatóság. Mivel ma már az okos eszközök az élet minden területén jelen vannak, alapelvárás, hogy a program akár egy okos mobilon is használható legyen, és a kapott adatokat bármely okos eszköznek át tudja adni. Ennek komoly előnye lenne a gyártási folyamatban a gyártás közbeni optimalizálás lehetőségének megteremtésével. A program maga tisztán C programkódot használ GTK3 keretrendszer modullal. A GTK3 modul lehetővé teszi nagy hatékonyságú grafikus felületek létrehozását. Ezt a modult Linux rendszerek fejlesztésére készítették és megírásukkor a cél az optimális és kis rendszerigényű programkód létrehozása volt. A szoftver csak szabványos C utasításokat és azokra épülő modulokat használ, így bármely operációs rendszerre könnyen lefordítható. A program által elvégzett számításokhoz szükséges algoritmusokat az ANSI/AGMA 2005-D3 szabvány [3] tartalmazza.

Célkitűzések:

- A főprogram feladata hypoid hajtások geometriai méretezése és ellenőrzése, melyet már sikeresen el tud végezni.
- További cél a gyártáshoz szükséges gépbeállítások számítására alkalmas modul létrehozása.
- Egy számoló és grafikus megjelenítő modul létrehozása a fogazatok kapcsolódási pontjainak meghatározására.
- Egy 3D grafikus megjelenítésre képes programmodul létrehozása, mely meg tudja jeleníteni a geometriai paraméterek módosítására bekövetkező változásokat a fogazatok felületén.

3. A grafikus keretrendszer fejlesztéséről

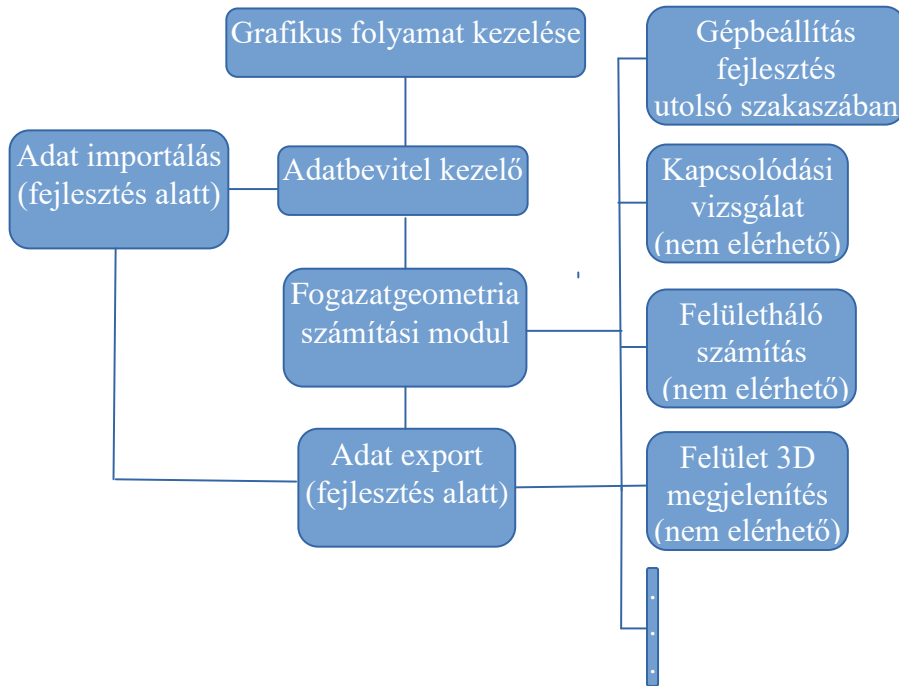
Az interaktív grafikus felület létrehozásához a GTK3 [1] modult használtam. Ez egy C nyelven írt funkciókból és programkódokból álló gyűjtemény, mely előre megírt rutinokat tartalmaz alapvető megjelenítési és adatbeviteli feladatok végrehajtására. A GTK3 a Linux operációs rendszerek paneljének megírására lett kifejlesztve, ahol a hatékonyság volt a legfontosabb szempont. Ezzel a kódgyűjteménnyel kompromisszum mentes grafikus felület hozható létre. Az általunk bemutatásra kerülő program nagyon alacsony RAM és CPU felhasználással dolgozik, és nagy sebességgel, köszönhetően a fent említett programozási elveknek. Elsőként a program Linux rendszer alá készült el. Ennek két fő oka, hogy a program ezen a rendszeren képes elérni a maximális teljesítményt, továbbá innen a legkönnyebb más operációs rendszerekre átírni a programot. További előny még, hogy a mai operációs rendszerek sok Linux kernelből átvett kódot implementáltak saját rendszereikbe, ezért nagyobb az átjárhatóság a rendszerek között. Egy másik fontos szempont, hogy az okos eszközök meghatározó hányada Android rendszert használ, ami a stabil Linux kernelre épül. Ez fontos szempont ha a későbbiekben elkészül az androidos változata a programnak.

4. A Program tervezett felépítése

Az 1. ábrán jól látható, hogy a program bármilyen szükséges funkcióval könnyen bővíthető.

A program főmodulja jelenleg félautomatikus. Nem képes önállóan adatokat importálni más eszközről és azokat önállóan feldolgozni, továbbá néhány a számításhoz szükséges konstans még nem

tud automatikusan beilleszteni a számítási menetbe. A legtöbb konstanst már beilleszti az automata kereső funkció. Ez a terület még további fejlesztési lehetőséget rejt magában.

1. ábra. Jelen és jövőbeli fejlesztés programvázlata

A számítási eljárás teljesen rugalmas. Ezt azzal éri el a szoftver, hogy a bevitt adatok bármelyike a többitől függetlenül módosítható, és nem szükséges minden adatot biztosítani. Minden olyan számítást, amihez a megadott adatok elegendőek, elvégző a program. Ha rendelkezésre áll elég adat hozzá, akkor ellenőriz is. Ez lehetővé teszi rész-számítások elvégzését, így csak a ténylegesen szükséges geometriai adatokra is leszűkíthető a kalkuláció. Mivel az adatok bármelyike a többitől függetlenül adható meg vagy módosítható akár menet közben is, ezért lehetőség van nagy számú tervezési variáció kipróbálására. Az adatbeviteli mezők a programból való kilépésig vagy a felhasználó általi módosításig minden adatot átmenetileg tárolnak ezzel szükségtelenné téve az ismételt adatbevitelt ha új számítást vagy egy módosított kalkulációt akarunk készíteni. Ez a programfunkció egyfelől gyorsítja az új variációk létrehozását, másrésztől lehetőséget biztosít a paraméterek változtatásának a geometriára gyakorolt hatásának vizsgálatára.

Ezzel már egyfajta előoptimalizálást végezhetünk a geometriai paraméterekre vonatkozóan, hogy az alapvető konstrukciós hibalehetőségeket kiszűrjük.

5. A Program működésének szemléltetése

A beviteli adatmezőt és a számítási adatlapot a következő ábrán mutatjuk be. Az ábrán látható beviteli adatok egy referenciaszámításhoz tartoznak, melyekkel a program működését teszteltem. A referencia és tesztadatok számítását Dr. Sente József készítette, melyet ezúton is köszönök.

Gear Designer ver:0.003 beta			
Fogazat típus:	<input type="text"/>	mG:1,034483 mm	Lábszögek összegének számítása $\psi\omega G:39,462388$
Fogsorszám n:	<input type="text" value="29"/>	d:138,939000 mm	$\Sigma\delta D:0,000000$ Középső normál foghúrméret:
Fogsorszám N:	<input type="text" value="30"/>	D:143,730000 mm	$\delta P:0,000000$ tnc:5,950565
Külső homlokmodul mte:	<input type="text" value="4,791"/>	p:15,051372	$\delta G:0,000000$ Tnc:5,859191
Fogszélesség F:	<input type="text" value="40"/>	$\gamma:17,193812$	Fejkúpszög számítása Húrméret mérőmagassága:
Tengelyszög Σ :	<input type="text" value="35"/>	$\Gamma:17,806188$	$\gamma\theta:17,193812$ acP:3,933349
Kapcsolószög Φ :	<input type="text" value="20"/>	A0:235,007943	$\Gamma\theta:17,806188$ acG:3,768518
Foghajlásszög ψ :	<input type="text" value="30"/>	Am:215,007943	Lábkúpszög számítása Pw :2,357652
Fogmagasság tényező k1:	<input type="text" value="2"/>	rc:107,503982	$\gamma R:17,193812$ Alámetszés ellenőrzése
Lábhézag tényező k2:	<input type="text" value="0,15"/>	h:7,592045	$\Gamma R:17,806188$ AiG:195,007943
Külső normál foghézag B:	<input type="text" value="0,13"/>	c:1,138807	Külső fejmagasság számítása $\psi i G:20,836368$
		hm:8,730851	a0P:3,876572 $\Phi T i:21,277906$
		m90:1,018810	a0G:3,715472 bilP:7,946469
		c1:0,489390	Külső lábmagasság számítása biP:4,854279
		pm:13,770448	b0P:4,854279
		aG:3,715472	b0G:5,015379
		aP:3,876572	hk:7,592045
		bP:4,854279	ht:8,730851
		bG:5,015379	Fejkörátmérő
		Homlok-kapcsolószám számítása	d0:146,345659
		r1:66,530637	D0:150,804975
		r2:69,057124	Osztókúp csúcspont és a fejkör távolsága:
		a:135,587761	x0:223,359572
		ra1:70,407209	X0:222,614023
		ra2:72,772597	mtm:5,236658
		$\Phi v t:22,795878$	Középső osztókörátmérő:
		rb1:61,333996	dm:151,863081
		rb2:63,663142	Dm:157,099739
		mP:1,362293	k3:0,002837
		Kz:0,187663	Középső normál fogvastagság:
		mF:1,685089	Tn:5,917007
		m0:2,166879	tn:6,008550

2. ábra. A geometriai méretezőprogram működés közben

Az ábrán látható baloldali oszlop az adatbeviteli rész a megadott teszt adatsorral. A következő 3 oszlop a kis és nagykerék fogazataira vonatkozó számított geometriai adatokat tartalmazza. A fogazattípus adatmező jelenleg még nem használható. Azt igény esetén bővíteni fogjuk más fogazattípusok vizsgálatára is.

6. Összefoglalás

Az általunk tervezett szoftver egy sokoldalúan használható eszköz, mely hatékonysága és OP rendszer függetlensége miatt széles körben használható eredményesen. Remélhetőleg a jövőben lehetőség lesz az analitikai modulok továbbfejlesztésére, hogy egy komplett tesztszoftvert alkossunk meg.

4. Köszönetnyilvánítás

Szeretnék köszönetet mondani Dr. Sente Józsefnek a program tesztadatsorának elkészítéséért és a program számításaihoz szükséges elméleti alapok lefektetésében nyújtott felbecsülhetetlen segítségéért.

A cikkben ismertetett kutató munka az **EFOP-3.6.1-16-2016-00011** jelű „Fiatalodó és Megújuló Egyetem – Innovatív Tudásváros – a Miskolci Egyetem intelligens szakosodást szolgáló intézményi fejlesztése” projekt részeként – a Széchenyi 2020 keretében – az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

Irodalom

- [1] Gnome Developer Homepage (GTK3 codebase) 2019.09.03.
<https://developer.gnome.org/gtk3/stable/gtk-getting-started.html#id-1.2.3.5>
- [2] C code library and syntax help 2019.09.03.
https://www.tutorialspoint.com/c_standard_library/index.htm
- [3] ANSI/AGMA 2005-D3 Standards
- [4] CodeBlocks reference and manuals 2019.09.03.
<http://www.codeblocks.org/>
- [5] Reiter, I.: C programozás lépcsőről lépésre, Jedlik Oktatási Stúdió Kft. 2018., ISBN: 9786155012174
- [6] Wagner, B.: Hatékony C, Kiskapu Kft. 2005., ISBN:9789639301948